

Jeszke, Jaromir

Sesja naukowa: "Szpitalnictwo w dawnej Polsce", Warszawa 30 maja - 1 czerwca 1994

Medycyna Nowożytna 1/2, 144-147

1994

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jaromir Jeszke

Poznań

**Sesja naukowa: Szpitalnictwo w dawnej Polsce, Warszawa
30 maja – 1 czerwca 1994 r.**

W ostatnich latach dało się zauważyć zjawisko żywszego zainteresowania środowisk zawodowych historyków problemami zdrowia, choroby, opieki społecznej i śmierci w przeszłości. Jest to ważny sygnał, że zagadnienia te przestają być wyłączną domeną historyków medycyny, grupy złożonej niemal wyłącznie z przedstawicieli nauk medycznych. Wyrazem tego procesu była zorganizowana w dniach 30 maja – 1 czerwca 1994 r. w Warszawie przez Instytut Archeologii i Etnologii PAN (d. IHKM PAN) sesja naukowa pt. *Szpitalnictwo w dawnej Polsce*. Zgromadziła ona, z kilkoma wyjątkami, historyków dziejów nowożytnych z wielu polskich ośrodków naukowych (UW, KUL, IAE PAN, IH PAN, UMK, WSP – Kielce, UMCS, Muzeum Zamkowe – Malbork, Archiwum Archidiecezji Warmińskiej, AM – Poznań). Obecność uczoney ze Lwowa, Oksany Denys sprawiła, że konferencja zyskała poniekąd wymiar międzynarodowy. Tematyka sesji dla większości jej uczestników była wątkiem ubocznym, wplecionym w szerszy kontekst ich zainteresowań. Tym niemniej dla niektórych, w tym z grona organizatorów sesji, była jednym z zasadniczych obszarów zainteresowań (prof. J. Kruppe, dr E. Mazur – IAE PAN, dr M. Surdacki – KUL).

Zwrócić należy uwagę na nieobecność, nawet w charakterze słuchaczy, historyków medycyny związanych z uczelniami medycznymi, pomimo iż zaproszenie dla nich skierowane pod adresem Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji zostało wystosowane. Być może zaważył tutaj brak informacji o konferencji w poszczególnych zakładach uczelnianych. Nie wydaje się to być jednak zjawiskiem przypadkowym w kontekście identycznej postawy tej grupy badaczy w stosunku do wcześniejszych spotkań tego typu przyjmujących perspektywę metodologiczną (*Problemy metodologiczne oraz metod badawczych w naukach przyrodniczych i medycznych*, Wrocław, 1993) i społeczno-kulturową (*Obraz człowieka i ludzkiego ciała – społeczno-kulturowy kontekst medycyny*, Wrocław, 1994), a nie przyrodniczą. Wydaje się, że przyczyn tego zjawiska należy poszukiwać w izolacji tych środowisk ba-

daczy i odmiennej hierarchii wartości w wyborze problemów wartych podjęcia głębszych studiów.

Różnorodny przedmiotowo i chronologicznie zakres zainteresowań autorów udało się jednak organizatorom zebrać w w miarę jednorodne, grupy zagadnień. Pierwszy blok tematyczny poświęcony był głównie przedstawieniu stanu dotychczasowych badań oraz określeniu ich perspektyw na przyszłość. Problematykę omówił, koncentrując się jednak głównie na okresie staropolskim, S. Litak. Okresowi średniowiecza poświęcone były wystąpienia J. Tyszkiewicza oraz T. Dunin-Wąsowicz. Niżej podpisany zaprezentował punkt widzenia polskiej historiografii medycznej na dzieje szpitalnictwa. Wstępnie w szerokiej panoramie problemów społecznych osadził szpitalnictwo S. Litak. Kolejni autorzy koncentrowali się na zagadnieniach bardziej szczegółowych, takich jak nazewnictwo, topografia i wezwania (T. Dunin-Wąsowicz) oraz na lukach w badaniach nad szpitalnictwem (J. Tyszkiewicz).

Kryterium środowiskowe wyłoniło referaty poświęcone szpitalnictwu żydowskiemu (M. Horn), górników olkuskich (D. Molenda) oraz wiejskiemu na Lubelszczyźnie (G. Jawor) oraz Mazowszu (A. Woźniak). Geograficznie ujmując zakres prezentowanej tematyki najwięcej uwagi poświęcono Pomorzu, w tym szpitalom zakonu krzyżackiego (B. i K. Pospiesznowie, R. Czaja) oraz gdańskim (M. Bogucka). Ponadto reprezentowana była Warmia (A. Kopiczko), Sandomierszczyzna (Z. Guldon, W. Kowalski) oraz Wielkopolska (M. Surdacki). Dwa referaty poświęcono szpitalom św. Ducha we Lwowie (O. Denys) oraz Fromborku (J. Kruppe). Ostatnia grupa to *varia* sesji. Znalazły się tutaj problemy szczegółowe: stół codzienny i odświętny w szpitalach pruskich (A. Klonder), warunki materialne w średniowiecznych szpitalach polskich na przykładzie wrocławskim (M. Słoń) oraz szpital w świadomości ludowej XIX i XX stulecia (J. Jeszke). Bardziej syntetyczne w tej grupie ujęcie dotyczyło procesu przemian funkcji szpitala z przytułku w lecznicę w XIX w. (E. Mazur).

Większość autorów koncentrowała swoją uwagę wokół zagadnień organizacyjno-prawnych i finansowych szpitali na ziemiach polskich w dobie nowożytnej. Omawiano problematykę podstaw ekonomicznych tych instytucji (fundacje, wkup, dary, ofiary, zapisy testamentalne itp.), regulaminów i urzędzeń wewnętrznych obowiązujących pensjonariuszy, stosunku lokalnej społeczności miejskiej i wiejskiej, do szpitali i ich mieszkańców, ich funkcji w środowiskach, wielkości i struktury pomieszczeń, służby szpitalnej, w tym medycznej i organizacji nadzoru. Wskazywano, zgodnie z zakresem chronologicznym sesji obejmującym dzieje

Polski przedrozbiorowej, na funkcje bardziej opiekuńcze w stosunku do ubogich niż medyczne. Pojawiły się jednak rozważania, rzadko występujące w literaturze przedmiotu, traktujące o szpitalu jako miejscu dożywotniego pobytu dla podeszłych wiekiem osób pochodzących z warstw zamożniejszych. Ograniczało to niekiedy znacznie inne jego funkcje. Obecny był także wątek dotyczący szpitali specjalnego przeznaczenia (leprozoria, przytułki dla dzieci itp.). Ciekawe uwagi na temat specjalnych gościńców przeznaczonych w Gdańsku dla osób przyjezdnych poczyniła prof. M. Bogucka. Zjawiska to jest znane tylko w wielkich miastach portowych Europy i w Polsce nigdzie indziej nie występuje. Zagadnienia kultury materialnej, ilustrowane przezrociami, planami i wystawką, były główną osią referatów dotyczących szpitali św. Ducha we Lwowie i Fromborku. Analiza szczątków ich mieszkańców pochodzących z cmentarzy przyszpitalnych pozwalała m.in. na określenie występowania takich chorób i dolegliwości jak bóle zębów wynikające z ich nadmiernego starcia, bóle kręgosłupa, przewlekłe zapalenie szpiku kostnego i kości, zmiany krzywicze itp. (Frombork).

W toku prowadzonych dyskusji nie dokonano syntezy dziejów polskiego szpitalnictwa doby przedrozbiorowej, choć oczekiwania tego typu pojawiały się w wielu wystąpieniach. Nie taki był jednak cel konferencji. Autorzy zainteresowani byli głównie szpitalami określonego regionu czy miasta i nad nimi tylko prowadzili szczegółowe badania. Nie pojawiły się również nowe tezy w innym świetle stawiające wyniki dotychczasowych dociekań badaczy. Sesja przyniosła jednak wiele interesującego materiału faktograficznego, umożliwiającego już przeprowadzenie analiz porównawczych rozwoju szpitalnictwa w różnych regionach i okresach.

Wskazując na zainteresowanie historyków różnych epok dziejami szpitalnictwa warto zwrócić uwagę na w pełni porównywalny dorobek historyków medycyny w tej dziedzinie, dlatego też żałować należy, że nie doszło do wymiany poglądów pomiędzy tymi środowiskami. Szczególnie że to właśnie historycy medycyny zainspirowali badania na tym polu. Często wyrażane w trakcie spotkania sugestie opracowania syntezy tego zagadnienia nasuwają refleksję, że próba taka została już przecież przed kilkunastu laty podjęta. Mowa, rzecz jasna, o pracy Z. Podgórskiej-Klawe *Od hospicjum do współczesnego szpitala*. To klasyczne już dzieło funkcjonuje, jak się okazało, nie tylko w świadomości studentów nauk medycznych, jako lektura obowiązkowa, oraz ich nauczycieli, gdzie uważane jest, i słusznie, za jedno z najlepszych opracowań tego zagadnienia w Polsce. Wielu referentów, wywodzą-

cych się przecież z różnych środowisk historycznych kraju cytowało pracę Z. Podgórskiej-Klawe, sięgając do różnych tez tam zawartych. Świadczy to o szerokiej recepcji prac autorki w różnych, w znacznym stopniu izolowanych od siebie, środowiskach.

Jeżeli założeniem organizatorów było ukazanie stanu badań w tym zakresie i perspektyw badawczych na przyszłość, to zostało ono spełnione z nawiązką. Należy też zwrócić uwagę na sprawną organizację konferencji oraz dużą życzliwość wykazywaną przez organizatorów wszystkim jej uczestnikom.

